

Toespraak Sharon Dijksma Vice-voorzitter Tweede Kamer bij Indische Plaqueette | 2003

Nationale Herdenking
15 augustus 1945

Goeden morgen dames en heren,

Het is voor mij een grote eer u op deze 14e augustus 2003 in het gebouw van de Tweede Kamer te mogen begroeten. Zoals u gemerkt hebt ligt ook in het zomerreces het werk niet stil en hebben we voor de bijeenkomst voor en na de plechtigheid hier in de hal van het gebouw van de Tweede Kamer uit moeten wijken naar de Eerste Kamer.

Dames en heren,

Veertig jaar geleden, in 1963 kwamen de laatste landgenoten uit Indonesië naar Nederland; de laatste spijtoptanten. Daarmee kwam een eind aan de exodus die sinds 1945 op gang was gekomen voor 300.000 Indische Nederlanders. Er kwam toen ook een eind aan de naweeën van onze koloniale geschiedenis in het Verre Oosten, waarvan Nederlands Indië de sluitpost vormde.

Geboren in het begin van de jaren zeventig speelde zich dit allemaal vóór mijn tijd af. Ook al heb ik, persoonlijk gezien nauwelijks banden met de Indische Nederlanders, qua leeftijd zou u mij als derde generatie kunnen beschouwen. Die derde generatie, uw Darah Ketiga, ervaart het Indisch verleden vanuit een ander perspectief. De eerste generatie moest en wilde zich zo snel mogelijk aanpassen, hoe moeilijk dat ook was; het pijnlijke verleden werd zo ver mogelijk weggestopt. Dat dit niet zo makkelijk was heeft de tweede generatie vaak intens ervaren, ook al werd er niet of nauwelijks over het verleden gesproken. Maar velen van hen voelden wel degelijk de aanwezigheid van het verleden. Zij ervoeren de spanningen en het onvermogen, de emoties die daaruit voort kwamen te hanteren.

De in Nederland geboren en getogen derde generatie daarentegen, is minder belast met 'vroeger', zij wil meer weten, over het, over uw verleden en over hun wortels. Zij groeiden op in een maatschappij die hemelsbreed verschilt van die van vijftig, zestig jaar terug. Sprak men toen in Nederland nog van het 'Verre Oosten' tegenwoordig ligt dat nog geen dag reizen van ons vandaan.

Uit eigen ervaring kan ik u melden dat in mijn middelbare schooltijd (midden jaren tachtig) uitgebreid aandacht is besteed aan Nederlands-Indië, de VOC, ons koloniale verleden, de Japanse bezetting en wat er na 1945 is gebeurd; met de Indische Nederlanders en het onafhankelijke Indonesië.

Ik heb persoonlijk altijd zeer veel belangstelling voor die periode gehad; voor wat er in de kampen is gebeurd, de onmenselijke omstandigheden bij de bouw van de spoorwegen. Wat toen heeft plaatsgevonden is bijna niet voor te stellen, vreselijk.

Ik ben mij daarom ook zeer bewust van het leed dat is geleden. Leed dat nooit meer weggaat en zelfs bij het ouder worden des te sterker terugkomt. Leed dat tot in de tweede en derde generatie doorwoekert, met alle trauma's van dien. Leed tot in de tegenwoordige tijd, zoals onder meer blijkt uit de tentoonstelling "Sporen van de oorlog" in het Indisch Huis, waarbij iedere geportretteerde overlevende zijn verhaal vertelt. "Zolang we leven duurt de oorlog voort" zo vat de u allen bekende Dolf Winkler die periode samen. Velen van u zullen dat herkennen en beamen.

Dat er tegenwoordig beter over gesproken en geschreven kan worden dan vroeger ervaar ik als zeer positief. Die trend zette zich in jaren tachtig van de vorige eeuw in; min of meer toen mijn generatie opgroeide. Er verschenen meer publicaties over het recente Indische verleden. Tientallen vertegenwoordigers van de eerste generatie legden de laatste decennia hun eigen geschiedenis in boekvorm vast, enerzijds als therapie, anderzijds om hun Indische cultuur en hun culturele erfgoed mee te geven aan de volgende generaties.

Naast deze voornamelijk persoonlijke documenten zijn inmiddels ook tal van studies gestart en afgerond. Dat was ook wel nodig want er bleek niet zo heel veel op wetenschappelijk verantwoorde wijze te zijn vastgelegd.

En helaas wordt het aantal bronnen, de ervaringsdeskundigen, de eerste generatie, langzaam maar steeds minder talrijk.

"Onderzoek naar cultureel erfgoed is even belangrijk als het beheer ervan" zo meldde H.W. Wijsman onlangs in een stelling bij zijn promotie. Een wijze opmerking van deze man mag ik wel zeggen, want cultureel erfgoed moet natuurlijk gekoesterd worden en vooral levend worden gehouden; dan pas bewijst het zijn waarde.

Het is heel positief te zien dat een grote groep van de derde generatie nieuwsgierig is naar hun culturele erfgoed. Zij wil méér weten en vraagt dóór bij hun ouders en grootouders. Zij verwijten als het ware hun ouders dat ze hen zo weinig over hun wortels, hun roots, hebben meegegeven.

Ik begrijp heel goed dat als je zelf onderdeel van de geschiedenis bent, je er heel anders tegen aankijkt dan een buitenstaander, hoe relatief dat ook is, als je als derde generatie van die betrokkenen af stamt.

Niettemin heb ik begrepen dat vele jongeren, die duidelijkheid over het verleden bij hun ouders zochten, als een catharsis voor die ouders heeft gewerkt.

“Ik ben als het ware de gids geweest in het verleden van mijn vader”, zo verwoordt historica-bij-uitstek-op-dit-gebied, Esther Captain, dit proces. Met haar boek ‘Achter het Kawat was Nederland’ heeft zij een belangrijke bijdrage geleverd aan de zo broodnodige geschiedschrijving over de periode die in februari 1942 met de nederlaag in de Javazee begon.

Zoals u allen weet is er veel gebeurd sinds de brief van 12 december 2000 van de toenmalige minister van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mevrouw Borst, over de Tegoeden Tweede Wereldoorlog en de Indische Gemeenschap. De Stichting Het Gebaar heeft inmiddels aan ongeveer 96.000 mensen per persoon 1822 euro kunnen toekennen. Dat is 460 euro meer dan het aanvankelijk vastgestelde basisbedrag.

Een gelijk bedrag voor iedereen, want in de praktijk kan een uitkering in dit kader, van welke omvang dan ook, natuurlijk nooit de geleden materiele en geestelijke schade vergoeden. Dit geldt eveneens voor de (voor de betrokkenen teleurstellende) uitkomst van het haalbaarheidsonderzoek Indische Tegoeden, dat eerder dit jaar aan de staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, mevrouw Ross-van Dorp is aangeboden. Hieruit blijkt dat de Archieven, die voor de afhandeling van individuele claims over verloren bezittingen en kapitaal essentieel zijn, helaas niet zijn gevonden. Zowel in Nederland tijdens de Tweede Wereldoorlog als in Nederlands Indië en natuurlijk tijdens de Bersiap periode zijn veel documenten verloren gegaan. Het positieve aspect van dit onderzoek is dat het materiaal opleverde over het gevoerde overheidsbeleid na de 1945, dat inmiddels onderdeel vormt van het breed historisch onderzoek door het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie, zoals verwoord in de brief van mevrouw Borst van 12 december 2000.

Ik heb begrepen dat het NIOD en het Indisch Platform, dat hierbij nauw betrokken is, met name over de Bersiapperiode andere inzichten hebben, en dat het Indisch Platform hierover een brief aan de Tweede Kamer heeft gezonden. Natuurlijk zal de betrokken Kamercommissie hier met de nodige zorg naar kijken.

Ten aanzien van het onderdeel collectieve doelen, waarvoor ruim 15,5 miljoen euro (35 miljoen gulden) beschikbaar is, zal, zo heb ik vernomen, een dezer dagen een brief van de Stichting Het Gebaar uitgaan over het reglement en de criteria. Tweederde van de ruim 300 Indische stichtingen en organisaties hebben hier hun bijdrage aan geleverd. Met name dit onderdeel van Het Gebaar zal door de duurzaamheid van de voorgedragen projecten een belangrijke bijdrage kunnen en moeten leveren aan het in stand houden van uw culturele erfgoed.

Want, laten we wel wezen, onze Nederlandse samenleving had er zonder u, de 300.000 mensen die na 1945 van hun moederland naar hun vaderland gingen, en de velen die u reeds voor de Tweede Wereldoorlog voorgingen, heel anders uitgezien. U hebt Nederland met uw cultuur een onschatbare toegevoegde waarde gegeven.

Ik denk dan aan schrijvers als Couperus, Multatuli, Hella Haasse, Rudy Kousbroek, Helga Ruebsamen, Bep Vuyk, Mischa de Vreede, Adriaan van Dis, Marion Bloem, Alfred Birney, Theodor Holman om maar eens enkelen te noemen, waarbij de jonge generatie ook van zich laat horen; nu en ongetwijfeld ook in de toekomst.

Ook op muziekgebied is de Indische gemeenschap altijd zeer actief geweest en is dat nog steeds: naast een Wibi Soerjadi, de Tielman Brothers, de Blue Diamonds, Anneke Grönloh, Sandra Reemer, Ernst Janz (Doe Maar) of Dinand Woesthoff (Kane), Ivar Vermeulen (jazz) en wat dacht u van Jamai?

Dit zijn maar enkele voorbeelden van de verschillende takken van cultuur waarin de Indische gemeenschap sterk vertegenwoordigd is. En zijn de bijnamen van Den Haag, 'de weduwe van Indië' of van Nijmegen, als 'Bandoeng aan de Waal', niet typerend voor uw grote invloed op onze maatschappij?

Kortom, voordat het woord bestond maakte u van Nederland een multiculturele maatschappij. Later zijn daar nog vele culturen bijgekomen. Wat mij is opgevallen is dat juist uw derde generatie daar heel goed mee om kan gaan. Deze generatie doet dit met behoud van de eigen identiteit. Een identiteit, die ze zelf vorm heeft gegeven en zal blijven geven, al is het op een andere manier dan hun ouders en grootouders zich dat ooit hadden kunnen voorstellen. Velen gaan op zoek naar hun Indische verleden, naar het land waar hun voorouders hebben geleefd.

Velen willen zich onderscheiden op basis van hun afkomst. Dit in tegenstelling tot hun ouders en grootouders die zich zo snel mogelijk wilden, maar ook moesten aanpassen. Het vormt voor de derde generatie de basis voor een andere, eigen, manier van leven, "Indo-zijn is vet" zo las ik recentelijk in Vrij Nederland over de derde generatie; het is een lifestyle geworden zo heb ik begrepen.

Vandaag, de dag vóór de 15e augustus, zijn we in het gebouw van de volksvertegenwoordiging bijeen om 58 jaar na het eind van de Tweede Wereldoorlog de slachtoffers in het voormalig Nederlands Indië te herdenken. De prijs die zij betaalden met hun leven, of met een leven vol pijn en pijnlijke herinneringen, was hoog, te hoog. Maar laten we moed scheppen uit het feit dat het niet voor niets is geweest.

Want het culturele erfgoed, dat u en uw gemeenschap in de Nederlandse maatschappij hebben gebracht, heeft de laatste jaren steeds meer vorm gekregen en zal zonder twijfel ook goed worden gekoesterd. Daar moeten niet alleen uw nakomelingen, maar ook onze maatschappij, zorg voor blijven dragen. Cultuur, ook de uwe, is nu eenmaal niet statisch maar zal verder leven en overgedragen worden.

Ook het herdenken hoort daarbij.

